

ÉNEK-ZENE

9-10. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi énekoktatás legfontosabb célja, hogy a zene az életmód szerves részévé váljék. Hatása érzelmi és értelmi vonatkozású, jellemformáló ereje és szerepe van. A közös zenei tevékenység, a csoportos muzsikálás élménye, az aktív zenei cselekvés öröme arra ösztönzi a tanulót, hogy a közösség tevékeny és felelős tagja legyen.

A középiskolai énekoktatás a korábban megszerzett ismereteket, készségeket aktív zenélési módokat összegzi és az életkori sajátosságokból adódóan fejlettebb szintre emeli. Hozzájárul a zenei világnépek kialakításához. Célja, hogy a zenei élményeket, ismereteket a sokrétű, különböző előjelű zenei hatásokat zenei tudattá rendezze a tanulóknak.

A tanulók tanulják meg a Bányász Himnuszt, és ismerjenek meg néhány bányász dalt, emlékezve Tatabánya bányász múltjára.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekszünk megvalósítani.

A diákok ismerjék

- a természet zenei ábrázolásának módjait;
- a táj, a természet fontossága, megjelenése, jelentése a népdalokban;
- a zene közösségerősítő, közösségteremtő erejét;
- a népdalokban megjelenő természeti szimbólumokat, értsék azokat és lássák kapcsolódásukat az egyetemes (európai vagy keleti) szimbólumokhoz;
- a zajszennyezés fogalmát, a folytonos, túl hangos monoton zene veszélyeit és a csend jelentőségét.

Fejlesztési követelmények

Éneklés

Az éneklés sok diák számára az egyetlen aktív zenélési lehetőség. Középiskolában a megfelelő érzelmi és értelmi háttérrel valóban a művészi önkifejezés szintjére emelendő. Az énekhang jelentse a tanuló számára a legtokéletesebb, bármikor igénybe vehető hangszert. Cél a kifejező énekhang mint eszköz továbbfejlesztése ahhoz, hogy a tanulók közelebb kerüljenek a magyar és egyetemes zeneirodalom remekeihez.

A csoportos és egyéni éneklés tiszta intonációval, pontos ritmussal, érthető kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is. A közös éneklésből a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallás, hangközök tiszta intonálása, a tonalitás iránti érzék erősödése következik.

Zenei írás- olvasás

A gimnáziumban a zenei olvasás- írás jelrendszerének további fejlesztése a cél. A gyakorlás eljuttatja a tanulót a reprodukálás készségéhez. A szolmizációs és ABC-s hangnevek, illetve segítségükkel a kottaolvasás, a dallam-ritmus lejegyzése, a kottakép értelmezése a zenei reprodukció fontos elemei.

Zenehallgatás

A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, a zenehallgatás. Lehetővé teszi a zenei folyamat befogadását, megfigyelését, formai összefüggéseinek észrevételét, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Jól kiegészíti az éneklési

készség formálását. A közös zenehallgatás egyre inkább a meglévő ismeretek alkalmazása, az ismeretlen zene megfigyelése felé irányuljon.

A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. 9-10. évfolyamban a hosszabb szemelvények hallgatása lehetővé teszi átfogóbb összefüggések, formák, szerkesztési elvek, zenei megoldások megfigyelését. Mindezek tudatosítása a zenetörténeti korok általános művészeti jellemzőit, azok elhatárolódását és összefüggéseit érzékeltetik. Mindezekkel párhuzamosan fejlődik a tanuló ízlésrendszere, véleménynyilvánítási készsége.

Önművelés

Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek tudatosítása. A tanulók legyenek képesek korszerű könyvtár- és informatikai ismeretek birtokában - kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM) felhasználásával - részfeladatok önálló feldolgozására.

A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.

A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység

A kollektív művészi munka valamennyi szintere: énekkar, zenekar, néptáncgyűttes fejleszti az előadói készséget, bővíti az önkifejezés eszköztárát.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységek

Éneklés 10 óra

Önálló népdaltanulás kottakép alapján
Autentikus előadásra való törekvés (különösen a magyar népdal világában)
Énekes (esetleg hangszeres) közreműködés csoportos zenei előadásban
Többszólamú művek (vegyeskari is) csoportos éneklése
Csoportos és egyéni éneklés hangszer- kísérettel a tanult zenetörténeti korból
Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése, tanári vezénylés alapján

Zenehallgatás 8 óra

A zene összetevőinek (pl. ütemformák, dallamívek) felismerése, önálló értelmezése hangzó zenei anyagok alapján
Népzenei és műzenei alkotások ismertetése, korszak és stílus jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyagok alapján
Zenetörténeti korszakok, stílusok jellemzése hangzó vagy írott dokumentumok felhasználásával
Öntevékeny tanulói munka: könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés, videó, cd-, egyéb oktatóanyagok használata

Improvizáció 2 óra

Szekvencia készítése megadott alapmotívumra.
Műzenei és ún. népdalperiódus rögtönzése megadott dallamsorral, majd önállóan

Zenei olvasás-írás 3 óra

Hangnem megállapítása kottakép elemzése alapján
Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról, a tanult hangnemekben, 3#-3b-ig.
Abc-s hangok azonosítása f-kulcsban (a basszuskulcs szerepe a partitúrában)
Hármashangzatok felismerése kottáról
Elemzési feladatok megadott szempontok

Tartalmak

Népdalok a magyar népdal minden műfajából (népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmi dal, tánc, nóta)
Énekes anyag a magyar zene történetéből a XVIII. század végéig (történeti énekek, virágénekek)
A helyi hagyományok ápolása: Bányász Himnusz, bányász dalok éneklése
Középkori dallamok (gregorián ének, trubadúr dal)
Reneszánsz énekes művek
Barokk zeneművek, énekes szemelvények
Klasszikus dalok, zeneművek témái

Népzenei felvételek
Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a XVIII. század végéig
A tanult zenetörténeti korok jellemzői, műfajai, stílusjegyei

Dallammodellként: az énekelt és meghallgatott zenei anyag tartalmi (dallammotívumok: műzenei és népzenei periódusdallamok)

Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai

szerinti önálló megoldása
Ismert dallamok írása emlékezetből a tanult
hangnemekben
Zenei ismeretek

Népzene 3 óra

Népdal; népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmas, táncnóta
Népdalok: szerkezete, formája, hangsora, hangkészlete, előadásmódja, stílusa

Zeneelmélet 3 óra

Népi hangszerek: duda, citera, cimbalom, tekerő, népi zenekar
Ritmus: kis nyújtott, kis éles, kis szinkópa, nyolcad triola, tizenhatod triola
Ütemfajták: 3/8, 6/8, 2/2-es ütem
Kottaismeret: 3# 3b előjegyzés, szolmizációs szótagok és abc-s nevek módosításai (a tanult hangnemi keretben); alteráció
Hangsorismeret: pentatónia, diatónia, dúr és moll hangsor, modális hangsorok; moduláció
Hangzatismeret: dúr és moll, szűkített és bővített hármashangzat elve. A T-S-D funkciók elve
Zenei műszavak, előadási jelek: pp, p, mp, mf, f, ff; crescendo, decrescendo, tempo giusto, parlando, rubato, allegro, moderato, andante, staccato, legato; da capo al fine, coda; solo, tutti; opus, numero

Zeneirodalmi 4 óra

A magyar történeti zene műfajai:
Virágének, históriás ének, ungarcsa

Az európai zenetörténet műfajai:
Egyházi: gregorián, organum, mise, motetta, korál, kantáta, oratórium, passio, requiem
Világi: kánon, trubadúr dal, madrigál, opera; concerto grosso, szvit, nyitány, preludium, fuga, rondo, variáció, menüett, szonáta, szimfónia, versenymű, vonósnégyes, trio

Zenei szerkezetek, formák:
Homofón és polifón szerkesztés, szekvencia, periódus; triós forma, szonáta-forma

Hangszerek:
Hegedű, brácsa, gordonka, nagybőgő; fuvola, oboa, klarinét, fagott; trombita, harsona, kürt, tuba; ütődob, nagydob, cintányér, triangulum; orgona, zongora, lant, hárfa

Zenetörténet 4 óra

A zenetörténet tanult korszakai:
Középkor, reneszánsz, barokk, bécsi klasszicizmus

Zeneszerzők:
Josquin, Palestrina, Lassus; Purcell, Lully, Monteverdi, Corelli, Vivaldi, D. Scarlatti, J.S. Bach, Händel

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

10 új dallam - népdal, a tanult zenetörténeti korok műdalai, oratórium- és operarészletek - éneklése emlékezetből.

Közreműködés az osztály vagy csoport énekes előadásában.

Zenehallgatás

A középkori, a reneszánsz, barokk és klasszikus zenetörténeti korok stílusjegyeinek ismertetése, továbbá felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben

Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján

Improvizáció

Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel megadott terjedelemben

Kvintváltó dallamok rögtönzése.

Könnyebb osztinato-ritmus rögtönzése adott dallamokhoz

Zenei olvasás-írás

Ismert dallamok utószolmizálása

3 # 3b ismerete

Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján

Ismert dallamok írása violinkulcsban a tanult hangnemekben

Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) önálló megoldása tanult zenemű kottaképe alapján.

Énekes- és zenekari partitúrák értelmezése

Dúr és moll karakter felismerése

10. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységek

Éneklés 10 óra

Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban gazdag anyagából

Más népek dalainak csoportos éneklése eredeti nyelven

Többszólamú művek csoportos éneklése

Csoportos éneklés hangszerkísérettel

Zenei karakterek kifejezése önállóan is

Zenehallgatás 9 óra

A XIX. és a XX. század jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése a zeneművek hallgatása során

Zenei jelenségek önálló elemzéséhez szükséges szempontok rögzítése és egyéni ismerete.

A romantika és a XX. század új zenei műfajainak, formáinak, egyéb

jellegzetességeinek megállapítása, stílusjegyek hallás utáni összehasonlítása, elemzése.

Egyes zenei műfajok fejlődéstörténetének leírása példákkal

Összefüggések, kapcsolatok megállapítása és értelmezése a zene és társművészetek között.

Önálló könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés; videó, CD, egyéb oktatóanyagok használata

Improvizáció 2 óra

Aszimmetrikus ütemformákban ritmus rögtönzése.

Zenei olvasás – írás 2 óra

Aszimmetrikus ütemű ritmus és dallampéldák megszólaltatása kottaképről.

Könnyebb aszimmetrikus ritmusok és egyszerű dallamok lejegyzése emlékezetből 3 #-3b-ig

Tartalmak

Régi és új stílusú magyar népdalok

Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai

Más népek újabb dalai

XIX. századi magyar dalok

XX. századi zenei szemelvények

Énekelhető szemelvények Bartók Béla, Kodály

Zoltán és tanítványaik vokális zenéjéből

Ismertebb zeneművek énekhangon könnyen

megszólaltatható témáinak éneklése

Népzenei felvételek

Népdalfeldolgozások

Művek, műrészletek a XIX. és a XX. század kiemelkedő zenei alkotásaiból

A zene szórakoztató funkciói a zenetörténetben (különös tekintettel a XIX. és a XX. század zenéjére)

Szórakoztató zene napjainkban

Dallammodellként:

XX. századi zenei (ritmus és dallam-) modellek

A XIX. és XX. századi zene énekelt és

meghallgatott zenei példáinak anyaga

Zenei ismeretek

Zeneelmélet 2 óra	Aszimmetrikus ütemek: 3/8, 5/8, 7/8 Poliritmia Kromatika, egészhangúság, bi- és politonalitás; dodekafónia, atonalitás
Hangszer 1 óra	Angol kürt, cseleszta, gitár, gong, kasztanyetta, kisdob, szaxofon, tamburin, xilofon
Zeneirodalom 3 óra	Népies műdal, magyar nóta, cigány zene; Dal, mazurka, keringő, polonéz; Etűd, fantázia, nocturne, rapszódia; Szimfonikus költemény; a romantikus, ill. nemzeti opera; Balett, operett, musical, chanson; Spirituálé, blues, ragtime, dixiland, swing, rock, stb. Aktualitások a könnyűzenéből
Zenetörténet 8 óra	Romantika, nemzeti romantika; XX. századi zenei irányzatok: impresszionizmus, expresszionizmus, neobarokk, neoklasszicizmus, folklorizmus, dodekafónia Új kifejezési, megjelenési formák: bruitizmus, aleatória, minimal art, elektronikus zene; filmzene; rock-opera, folk-pop, új jelenségek Zeneszerzők – XIX.sz.ázad: Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Liszt, Erkel, Verdi, Wagner Zeneszerzők – XX.század: Debussy, Ravel, Gershwin, R. és J. Strauss, Stravinsky, Honegger, Hacsaturján, Britten, Schönberg, Berg, Penderecki, Lutosławski XX.század: Bartók, Bárdos, Kodály, Lajtha, Weiner és más ma élő szerzők A dzsessz: free és cool dzsessz Filmzene és könnyű zene: Lehár, Joplin, Rota, Bernstein, Presley, a Beatles, Webber; aktualitások

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

10 újabb – a Tartalom címszó alatti kategóriákból választott - népdal, műdal, műzenei részlet, könnyebb kórusmű-részlet énekes reprodukálása emlékezetből (mutatók más feladatot oldanak meg)

Zenehallgatás

A XIX. és a XX. század zenei stílusainak felismerése a zeneművek hallgatása során a zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák felsorolása

Improvizáció

Aszimmetrikus ütemű ritmusok rögtönzése megadott ritmus- és dallamkészlettel.

Zenei olvasás- írás

Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről, valamint lejegyzése emlékezetből 3#-3b-ig.

Javasolt zenei anyag

Népdalok

A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton vagy egy malom
Elindultam szép hazámból
Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes
Hej, rozmaring
Istenem, istenem áraszd meg a..
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Megkötöm lovamat
Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág
Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Bocsásd meg Úristen – Balassi ének a Kájoni- kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág –Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása –Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények

Alleluja dallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
Schubert: A pusztai rózsa (dal)
Schumann: A két gránátos (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály-Berzsenyi : A magyarokhoz
Kodály: Mikoron Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershwin: Porgy dala (Porgy és Bess)

Zenehallgatási anyag

Lassus: Zsoldos szerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: c-moll preludium és fuga (Wohltemperiertes Klavier I. kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn: C-dúr („Kaiser”) vonósnégyes - II. tétel (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)

Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
Beethoven: IX. szimfónia - *IV. tétel*
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Schumann: A két gránátos
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Hány János (szvit)
Kodály: Székelyfőnök
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Berstein: West Side Story